

la on joutunut lähtökohdistaan määrittämään, mitä politiikka tarkoittaa, kun elämän olemassaolon ehdot maapallolla ovat muuttumassa. Näitä, ja muita viime vuosikymmenien poliittisuuksia ja poliittisia liikkeitä, yhdistää Latourin mukaan siis se, että *maa* jolla ne seisovat ei olekaan enää sama, jolle niiden maailma oli perustettu.

Tähän tilanteeseen on vastattu kahdella tavalla: joko ikään kuin kieltämällä maailman olemassaolo, irtautumalla maasta, tai sitten korostamalla paikallisuuden merkitystä. Kumpikin näistä perustuu tosiseikkojen ulossulkemiselle, tosin kieltäminen kohdistuu kummankin kohdalla eri asiaan. Maasta irtautujat jatkavat modernisaation projektia ikään kuin se olisi edelleen mahdollista – tästä "merkittävä osa valtaapitävistä näyttäisi päättäneen, ettei maan päällä ole tilaa heidän lisäksi muille asukkaille" (s. 33). Paikallisuuteen ja maaperään kiinnittyjät taas joutuvat urakoimaan unohtaakseen mitä moninaisimmat keskinäisriippuvuudet ja luodakseen illuusion jostakin pysyvistä.

Vastaavalla tavoin Latour luonnehtii toisaalta vasemmiston ja toisaalta ympäristöliikkeen ongelmia. Näitä molempia on hänen mukaansa yhtä lailla vaivannut niiden tapa sulkea ulos kohteestaan toisaalta poli-

tiikka ihmisten välisenä asiana ja ihmisten välinen eriarvoisuus, ja toisaalta taas se, millä tavoin ei-inhimillinen luonto osallistuu edelliseen. Turo-Kimmo Lehtonen esipuheessaan pohtii Latourin käsitystä aikalaisuudesta. Latourin ajattelussa se määrittyy yhteisenä jaettuna tilanteena, jossa itse maa vavahtelee ja tekee itsensä tunnetuksi kullekin sen asukkaalle. Gaia-hypoteesi tässä käytössä on nimi elämän kokonaisuudelle, joka tulee tällä tavoin esille toimijana ja jonakin, johon on reagoitava.

Kysymys siitä, mihin laskeutua tai mihin olemme matkalla siis määrittää politiikkaa "uuden ilmastojärjestyksen aikakaudella" (s. 34). Maasta irtautumiseen tai pysyvyyden ja paikallisuuden illuusion kiinnittymisen vastavoimana kirja hahmottelee *maasyntyisyyttä*; jonkinlaisesta kuuluminen tapaa, joka olisi todellisemmalla tavalla sekä ekologinen ja maailman kokonaisuutta kohti suuntautunut että tietoinen omasta paikallisesta muotoutumisestaan. Tämän konkreettisempia muotoiluja maasyntyisyydelle tai askeleille sitä kohti ei esitetä. *Matkalla maahan* maalaa suurella pensselillä ja yhdistelee toisiinsa erilaisia, välillä hämmäisiltä vaikuttavia ilmiöitä. Essee ei kuitenkaan ole niinkään irrallaan tutkimuksesta, vaan pikemminkin sommittelee sekä

Latourin että muiden aikaisemmista tutkimuksista nousevia käsitteellistyksiä kuvaamaansa tilanteeseen, tai koettelee tai uudelleen tulkitsee niitä tätä vasten. Näitä keskustelukumppaneita tai sellaisia konkreettisia tilanteita, joihin käsitellyt liikkeet ovat reagoineet, ei sen enempiä tarkenneta. Mietin, olisiko näiden avaaminen tuonut paremmin esiin, miten toteuttaa maasyntyisyyttä tai millä tavoin luoda mahdollisuuksia sille.

Marianne Mäkelin

Huumeista ja hoidosta

Katariina Parhi: Saadaan vähän kamaa – Suomen ensimmäinen huumeaalto ja hoidon pioneirit. Helsinki: Gaudeamus, 2023, 280 s. ISBN: 978-952-345-217-6

Filosofian tohtori Katariina Parhin *Saadaan vähän kamaa* käsittelee 1960–1970-luvun ensimmäistä huumeaaltoja kuvattua huumeaineiden käytön leviämistä ja päihdehoitojen alkutaivalta sodan jälkeisessä Suomessa.

Ensimmäisestä huumeaaltoista ovat aiemmin kirjoittaneet esimerkiksi Mikko Salasuo väitöskirjan artikkelissaan *Tajunnan*

kumous – ensimmäinen huumeaalto ja Pekka Hakkarainen väitöskirjassaan *Suomalainen huumeekysymys*. Kirja sivuaa ensimmäisen huumeaallon taustoja useasta näkökulmasta, huumeaalto ajoittuu niin kutsutun suuren muuton aikaan jolloin "nuorison käsite oli vasta keksitty". Aikakauden nuoret kasvoivat sotien traumojen varjossa, nuorisotyöttömyys oli nopean kaupungistumisen takia korkeaa, ja lähiöityminen alkoi pääkaupunkiseudulla ja muissa kaupungeissa. Nämä olosuhteet loivat tilaa niin jengiytymiselle kuin huumeiden kokeilulle ja käytölle. Lääkkeiden mainostamiseen sovellettiin löysiä käytäntöjä ja lääkärit määräsivät erilaisia nykyisin huumeiksi luokiteltavia aineita vaivoihin varsin avokätisesti. Jossain tapauksissa lääkärit päätyivät myös itse käyttämään näitä aineita ongelmallisesti. Vertaisarvioidussa teoksessaan Parhi lähestyy huumeiden käyttöä ja hoitoa erilaisten hoitolaitoksien kuten Hesperian sairaalan, Arkadian klinikan, Nuorisoosemien, Veikkolan parantolan ja Järvenpään sosiaalisairaalan ja kunkin laitoksen käytäntöjen ja tapauskertomusten kautta. Kirjan pääpainopiste on juuri hoidossa ja hoitolaitosten toiminnassa – mitä tehdä uuden ilmiön äärellä, kun päihdekuntoutuksen käytännöt puuttuvat ja päihdehuollon ammattilaisia ei vielä ole? Kirjan aineistona

on mittava arkistomateriaali sekä 11 asiantuntijahaastattelua. Aineistossa puheenvuoron saavat myös päihhteitä käyttäneet nuoret, mutta eniten kuulemme aikansa asiantuntijoita, lähinnä lääkäreitä, sosiaalityöntekijöitä ja psykologeja.

Huumeaineista tekstissä korostuvat kannabis, amfetamiini ja opiaatit, pitkä lista erilaisia väärinkäytettyjä lääkkeitä, sekä nykyään onneksi harvinaisempi käytäntö impata tinneriä. Alkoholilla näytteli jo noihin aikoihin omaa rooliaan aineiden sekä käytön kimarassa – havainto, joka nykyisiä tilastoja katsoessa tuntuu edelleen valitettavan ajankohtaiselta.

Kirjan rakenne on jäsennelty edellä mainittujen hoitolaitosten ja näissä organisaatioissa vaikuttaneiden henkilöiden haastattelujen mukaan. Lisäksi jokainen luku käsittelee kuhunkin aikaan ajankohtaisena pidettyä näkökulmaa huumeongelmaan ja sen syntyyn. Hesperian sairaalan toimintaa 1960- ja 1970-luvuilla kuvaava luku käsittelee psykoanalyysin asemaa ja psykodynaamista ajattelutapaa sairaalan toiminnassa, sekä aikakauden yliannostuksia ja myrkytyksiä myrkytysosaston toiminnan kautta. Luku ottaa esille myös lääkkeiden väärinkäytön ja alkoholin yhteiskäytön. Niitä kuvataan tuohon aikaan määrällisesti

suurempana ongelmana kuin huumeiden käyttöä. Arkadian klinikan toimintaan 1960- ja 1970-luvuilla keskittyvä luku kuvaa ajan yhteiskunnallista tilannetta, avohoitokokeiluja ja tuo näkyväksi aikakauden kansalaistoimintaa esimerkiksi A-klinikkasäätiön kautta. Muissa kaupungeissa tapahtuvaa nuoriso- ja päihdetyötä ja matalan kynnyksen hoitojen kokeilua avataan Nuorisoosemaa käsittelevässä luvussa. Siinä nostetaan esiin myös ryhmä- ja yksilöterapiakokeiluja, sekä ensimmäisiä tutkimuksia sen aikaisista toimintamalleista ja ratkaisukeskeinen terapia. Veikkolan parantolaan sijoitettava luku taas kuvaa laitoksen muutosta hermoparantolasta päihdekuntoutukseen, ja tasa-arvoisen sekä terapeuttisen yhteisön kokeilujen kulkua ja tuloksia.

Yksilön huomioivan hoito-otteen käytännön kokeiluja tuodaan esille Sosiaalisairaalaan keskittyvässä luvussa, joka sisältää eniten nuorten kokemuksia ja tarinoita. Niissä toistuvia teemoja olivat jo tuolloin näköalattomuus, oman arvon puute sekä vaikeudet löytää paikkaansa ympäröivässä yhteiskunnassa. Päihhteitä ja huumeita ongelmallisesti käyttävillä nuorilla oli taustallaan vanhempien ongelmallista päihhteiden käyttöä, sodan traumoja, vanhempien menetyksiä sekä laitostaustaa.

Hoitajaksojen kesken jättäminen ja paikalta pakeneminen ei ollut tuolloinkaan tavatonta. Vaikka kirjassa ei käytetäkään termiä moniongelmaisuus, se tulee rivien välistä selkeästi esille.

Ajan kuvaus erilaisten hoitopaikkojen ja toimintapaikkojen kautta rakentaa hieman sirpaleisen kuvan tuon ajan päihdehoidosta. Tämä on varmasti ollut myös kirjoittajan tarkoitus, ja rakennevalinta kuvaa mallikkaasti erilaisten organisaatioiden ja yksilöiden roolia uuden tilanteen edessä. Kirja kuvaa erinomaisesti hoitojärjestelmän kehitystä ja aikaisten toimintaa, kun päihdehoidon teoriaperinteet eivät olleet vielä vakiintuneet Suomessa. Eri laitoksilla kokeiltiin niin tasa-arvoista kuin asiakaslähtöistäkin näkökulmaa. Toisaalta laitoksissa saatettiin päätyä kaoottisuuteen ja näennäisdemokratiaan. Vähemmän päihdehuoltoon perehtyneelle lukijalle saattaa nousta mieleen kysymys, kuinka nämä teoriaperinteet ja kokeilut vaikuttavat tämän päivän päihdehuollossa ja mitä ensimmäisestä huumeaallostaa opittiin?

Mielenkiintoisen lisän teokseen tuo päihdetyön ja julkisen keskustelun henkilöityminen tiettyihin ihmisiin, näiden näkökulmien vaihtelu sekä mahdolliset ristiriidat eri haasta-

teltavien välillä. Ensimmäisen huumeaallon aikaan yhteiskunta määritteli huumeiden käytön rikollisuudeksi, joka uhkasi koko yhteiskunnan turvallisuutta. Tämä julkinen keskustelu johti huumeiden käytön kriminalisointiin vuonna 1972. Ennaltaehkäisyn merkitystä painottaneiden puheenvuorojen taustalla on varmasti olleet hyvät tarkoitukset. Kuitenkin nykyisiä tilastoja katsellessa voi jokainen tehdä omat johtopäätöksensä siitä, miten hyvin tällainen "kaksilla rattailla" menevä, toisaalta ennaltaehkäisyä painottava, ja toisaalta huumeiden käytöstä rankaiseva järjestelmä on toiminut käytännössä. Kriminalisointikeskusteluun liittyen Kettil Bruunin eriävä mielipide niin lainsäädännöstä, kuin huumeista yhtenäisenä yläkategoriana, huomioimatta eri aineiden eroavaisuuksia ja haitallisuutta, tuntuu tänäkin päivänä yllättävän raikkaalta, ei niinkään tutkimustiedon, vaan julkisen keskustelun näkökulmasta. Käyttö- ja käyttäjämäärät ovat kasvaneet huomattavasti "ensimmäisen aallon" ajoilta, silti nykyisessä huume keskustelussa on hyvin paljon samaa kuin 1960- ja 1970-luvuilla. Pääpaino on edelleen rikollisuudessa, poikkeavuudessa ja addiktioissa, ja näiden kontrolloinnissa. Huumeiden käyttö nähdään edelleen pääsääntöisesti yksilön valintana ja rikollisena toimintana. Tällainen lä-

hestymistapa sivuttaa nykyisen tutkimustiedon näkemykset addiktioista sairautena, jolloin fokus olisi kenties viisasta siirtää parhaisiin hoitomuotoihin ja psykososiaaliseen tukeen.

Kirja sisältää jonkin verran mustavalkeita kuvituskuvia ihmisistä, hoitolaitoksista ja huumeaallon kannalta keskeisistä sijainneista. Nämä elävöittävät kerrontaa sekä avaavat kiinnostavan ikkunan 1960- ja 1970-lukujen Suomeen. Kuvituskuvina on lisäksi hyödynnetty aikakauden lääkemainoksia. Ne ovat sekä mielenkiintoisia että myös äärimmäisen omituisia, erityisesti amfetamiinijohdannaisien laihdutuslääkkeiden haittojen, rauhoittavien väärinkäytön ja barbituraattien riskien valossa. Itse huumeaallon merkityksen käsittely jättää huumeasaineproblematiikkaan ja -kirjallisuuteen perehtyneen lukijan kaipaamaan hieman syvempää analyysiä ja reflektointia joko suhteessa toiseen huumeaaltoon, tai nykyiseen tilanteeseen.

Kirjan päätesanoissa Parhi kannustaa lukijaa "innostumaan menneisyyden toimijoista, kokeilemaan uutta, korjaamaan rakenteellisia epäkohtia, puolustamaan nuoria ja muita apua tarvitsevia - muokkaamaan tulevaisuutta parhaan ymmärryksensä mukaan". Kirja onkin erinomaista luettavaa

heille, jotka ovat kiinnostuneet päihdekuntoutuksesta ja sen historiasta, potilastyön aikaisemmista käytännöistä ja kokevat päätesanojen sitaatin inspiroivaksi. Teos herättelee myös pohtimaan, kenet huumekeyksymyksissä nähdään asiantuntijoina, millä perusteilla ja ennen kaikkea - ketä kuunnellaan asiantuntijoina päätöksiä tehdessä.

Mika Tsupari

Työtä tekevät opiskelijasiirtolaiset ja ajalliset rajat

Olivia Maury: *Punctuated Lives: Student-Migrant Workers' Encounters with the Temporal Border Regime*. Helsinki: Helsingin yliopisto, 2021, 123 s.
ISBN 978-951-51-7014-9

Miten oleskelulupa ja laillinen asema vaikuttavat Suomessa asuvien ulkomaalaisten opiskelijoiden jokapäiväiseen elämään? Mitä merkitystä oleskelulupakategorialla on ulkomaalaisen opiskelijan työnannon kannalta? Muun muassa näitä kysymyksiä avaa Olivia Mauryn väitöskirja, jonka tutkimuskohteena ovat rajat ja EU/ETA-alueen ulkopuolelta Suomeen tulleet opiskelijat. Toisin

kuin useimmiten ulkomaalaisista opiskelijoista puhuttaessa, tutkimuksen keskiössä eivät ole kansainvälisyys tai koultus. Tarkastelun lähtökohtana on opiskelijasiirtolaisen tilapäinen, vuosittain uusittava oleskelulupa, joka edellyttää opintojen riittävän etenemisen lisäksi yksityistä sairastuvakuutusta ja riittäviä tuloja samalla, kun oikeus työntekoon on rajoitettu 25 viikkotuntiin¹. Teos tarkastelee suomalaista oleskelulupajärjestelmää eurooppalaisen rajajärjestelmän paikallisena ilmentymänä ja paneutuu etenkin rajojen ajallisiin seurauksiin ja merkityksiin siirtolaisten elämässä. Kirja piirtää opiskelijasiirtolaisuudesta hyvin toisenlaista kuvaa kuin mitä ovat "kansainvälisiin osajiin" liitetyt mielikuvat etuoikeutetuista ja varakkaista eliittisiirtolaisista.

Väitöskirja koostuu viidestä tutkimusartikkelista ja yhteenveto-osioista. Ensimmäisessä artikkelissa Maury hahmottelee opiskelija-siirtolais-työntekijän (*student-migrant-worker*) figuurin. Artikkelin osoittaa kuinka hallinnolliset rajat opiskelijan

1 Lainsäädäntöä muutettiin vuonna 2022 korkeakouluopiskelijoiden osalta niin, että lupa myönnetään koko opintojen ajalle, toimeentulo tarkistetaan ensimmäisen vuoden osalta ja työtä saa tehdä 30 tuntia viikossa.

ja työntekijän kategorioiden välillä hämärtyvät opiskelijasiirtolaisen arjessa, kun luvan uusimiseen vaadittavat tulot ohjaavat opiskelijoita työskentelemään prekaareissa olosuhteissa usein matalapalkkaisella palvelusektorilla. Toinen artikkeli tarkastelee ristiriitaa "kansainvälinen huippuosaa- ja" -retoriikan ja opiskelijasiirtolaisten eletyn elämän välillä. Artikkelin erittelee erottelevan sisällyttämisen mekanisme, joiden kautta opiskelijasiirtolaisia valikoivasti sekä sisällytetään kansalliseen ja työmarkkinoiden tilaan että suljetaan niiden ulkopuolelle. Kolmannessa artikkelissaan Maury pureutuu opiskelijasiirtolaisten tekemään palkattomaan työhön kolmella työelämän kentällä: nollatuntisopimuksilla henkilöstövuokrausyrityksissä, alustatalouden pakkoyrittäjinä ja tietointensivistien startupien harjoittelijoina. Neljäs artikkeli paneutuu rajajärjestelmän ajallisuuteen analysoiden sekä lupakategoriaan sisältyviä että sen tuottamia aikarajoja. Opiskelijasiirtolaisten eletty aika rakentuu luvan uusimisen rytmittäviksi, vuoden mittaisiksi projekteiksi, mikä vaatii jatkuvaa tasapainottelua opintojen, työn (tai useiden töiden) ja usein olemattomaksi kutistuvan vapaa-ajan välillä. Viides artikkeli keskittyy siirtolaisten toimijuuteen analysoimalla strategiota, joita opiskelijasiirtolaiset hyödyn-